

Vlaamse Juristenvereniging

Deze bijdrage werd door de Vlaamse Juristenvereniging geselecteerd en valt buiten de redactionele verantwoordelijkheid van het Rechtskundig Weekblad

Deugddoend jurist zijn

Hoewel de retoriek van de uitdrukking «historische ommekeer» altijd iets storends heeft, kunnen we er na Brussel en Parijs niet omheen. Ook als de Grote Wereld niet fundamenteel zou zijn veranderd, is onze leefwereld dat wel. In onze samenleving heersen andere gevoelens dan een jaar geleden, en soms worden die gevoelens generationaliseerd tot standpunten en visies. Ook dan staan ze echter niet los van concrete gevoelens van concrete mensen.

Concrete gevoelens van concrete mensen – dat is niet meteen waar de gemiddelde jurist van droomt. De rechtsorde staat of valt met haar vermogen tot objectiveren en abstraheren, en ook de meest humane jurist beseft dat zijn of haar taak vaak niet meer kan zijn dan die van een bemiddelaar, die zo goed en zo kwaad als het kan een plaats zoekt voor concrete bekommernissen in het abstracte raderwerk van het recht.

In die zin is het behoorlijk eng en allesbehalve geruststellend dat in tijden van dominante emotie wordt gekeken in de richting van het recht en de juristen, als potentiële bron voor een geruststellend antwoord. Wegkijken is dan geen optie, zonder meer meestappen evenmin. Zoals dat vaak het geval is in een juristenleven, liggen vanzelfsprekende antwoorden niet voor het grijpen, ook al is het precies dat wat van ons wordt verwacht.

Een beproefde, maar daarom niet ongepaste uitweg kan worden gezocht in de terugkeer naar de taak van de jurist als

hoeder van de evenredigheid. Absolute veiligheid en absoluut respect voor de persoonlijke levenssfeer zijn allebei goed klinkende, maar in de gegeven omstandigheden weinig zinvolle slogans. Het toekennen van het statuut van grondrecht aan een van beide, of erger nog, aan allebei, vereenvoudigt de zaken geenszins. Wel integendeel, zo krijgt het debat een manicheïstische toonzetting, waarbij de tegenstrever niet langer verondersteld wordt mee op zoek te zijn naar een gepast antwoord op de uitdagingen van onze tijd, maar als het ware tersluiks in het kamp van de terroristen lijkt te verzeilen. Niet bepaald een blijk van gematigdheid, die eerste stap op het moeilijke pad naar de evenredigheid.

Willens nillens zal de jurist dus een tegenstem moeten aanhouden, maar dan wel een tegenstem in de muzikale zin van het woord; geen stem die diametraal ingaat tegen de hoofdtoon, maar wel een stem die de aandacht vestigt op een andere kleur van dezelfde werkelijkheid. De jurist als professionele dwarsligger? Helaas wel, ook al is dat niet de meest gerede weg naar populariteit. Een samenleving waarin juristen zonder meer populair zijn, dient zich echter vragen te stellen. Recht is misschien geen noodzakelijk kwaad, zoals al te veel rechtstheoretici expliciet of impliciet poneren, maar minstens een ongemakkelijk goed.

Misschien helpt het ons vooruit als we al die ongemakkelijkheid onder ogen durven te zien, en zelfs tot thema van gesprek kunnen maken. Neem nu de angst, die onze samenleving in de greep dreigt te houden. We willen ze van ons afzetten, die angst, maar beseffen tege-

lijkertijd dat zij in de genealogie van de gevoelens nauw verwant is aan de vrees, die moeder van de voorzichtigheid, die vaker wel dan niet een nuttige hulp is om anderen, en ook onszelf, op het rechte pad te houden. Een samenleving die ervoor kiest te functioneren in het kader van een rechtsstaat, moet leren om te gaan met dergelijke gevoelens, ook als het dubbele gevoelens zijn.

De jurist die in tijden van terreur een meerwaarde wil bieden aan de samenleving, zal dus een plaats moeten zoeken middenin een veelheid aan spanningen, ook spanningen die zij of hij tot voor kort enkel kende uit de literatuur. De genade laat genoeg geboren te zijn, lijkt nu echter haar grenzen te bereiken, en er komen ongemakkelijke keuzes op ons af.

In dergelijke tijden mag de samenleving rekenen op deugdzame juristen, geen brave hendriken, maar juristen die weten waarom, wanneer en in welke mate ze dwarsliggen, en daarbij hun begrip niet verliezen voor wie aan de overkant staat. Vrouwen en mannen van maat en nuance, die toch ver weg blijven van de gemakkelijke ivoren toren van de morele superioriteit. Mensen van vlees en bloed, die verstaanbaar kunnen maken waarom objectiviteit, regelmaat en abstractie de wereld menselijk kunnen houden.

Zulke juristen kunnen ook deugddoende juristen zijn. De uitdaging is groot.

Frank Judo
Voorzitter
Vlaamse Juristenvereniging
www.vjv.be